

MWONGOZO WA KUSAHIHISHIA

KISWAHILI 102/2

1. UFAHAMU (Alama 15)

- (a) (i) Kuharibika kwa miundomsingi/barabara mbovu
(ii) Mishahara duni
(iii) Malalamishi yao kutosikilizwa
(iv) Kukosa huduma za kimsingi kama maji
(v) Kuvutiwa na maisha ya kumdhisha huko ngambo
(vi) Kutokuwa na mustakabali mwema nchini

4 x 1 = alama 4

- (b) Masika ni hali nzuri au manufaa

Ng'ambo kuna maisha ya kuridhisha kama vile kuthaminiwa kwa wanataaluma

1 x 1 = alama 1

Hata hivyo kuna dosari zifuatazo

- (i) Upweke
(ii) Ubinafsi
(iii) Baridi

2 x 1 = 2

Jumla Alama 3

- (c) (i) Umma kutofaidika kutokana na huduma za wataalamu wake licha ya kuwafadhili
(ii) Kuwaachia mzigo wa kazi wataalamu wachache waliobaki.
(iii) Kuwapoka riziki wafanyikazi kama walioajinwa na wataalamu hao.
(iv) Kulazimika kufanya kazi kwa saa nyingi KV Dkt. Tabibu

3 x 1 = alama 3

- (d) (i) Huwezesha kuwasiliana na jamaa walio mbali, kwa mfano Daktari na

rafiki yake wanawasiliana kwa simu

- (ii) Huwezesha kuwafikia watoaji huduma patokeapo dharura kwa mfano
Daktari anapigiwa simu nyumbani
- (iii) Hurahisisha usafiri - gari la Datari
- (v) Hurahisisha kupata huduma karibu ya maji - bomba la maji nyumbani
kwa Daktari

$$3 \times 1 = \text{alama 3}$$

- (e) (i) Kuyapa mji - Kuyawazia/kuyapa nafasi ya kuyajibu
- (ii) Fukuto - Wasiwasi/mashake/dukuduku/kutokuwa na utulivu

$$2 \times 1 = \text{alama 2}$$

Ondoa hijai $\frac{1}{2}$ popote kosa linapotokea hadi $6 \times \frac{1}{2} = 3$

Ondoa sarufi $\frac{1}{2}$ popote linapotokea hadi $6 \times \frac{1}{2} = 3$

2. UFUPISHO (Alama 15)

- (a) - Imani, humlazimu baba mtakatifu mteule kuliaga jina lake la awali
- Wanasiasa hufaulu katika matumizi ya majina mapya.
- Ufalme kwa kiwango kikubwa hujipa jina jipya
- Shughuli au kazi huleta mabadiliko. Wanamziki na waigizaji mashuhuri.
- Wahalifu hutumia majina kuficha mienendo yao

(alama 6, 1 mtiririko)

- (b) - Binadamu ametumia majina tangu jadi
- Majina hutumika tangu mtoto azaliwapo hadi kifoni
- majina hutofautisha watu katika jamii
- Majina hugawika kijamii na kidini
- jamii huwa na mifano mbalimbali ya majina

- Waafrika hutumia majina yaliyotolewa na wageni sambamba na yenye asili ya kiafrika
- Majina ya binadamu hukua, hutukuka na hata kukumbukika kinyume na majina ya vitu na viumbe vingine
- Watu wa kale husifika kwa kuwa walijijengea majina.

(Alama 9, 1 mtiririko) kosa la sarufi liadhbiwa $\frac{1}{2}$

hadi makosa $6 \times \frac{1}{2} = 3$ hija $\frac{1}{2} \times 6 = 3$

3. MATUMIZI YA LUGHA (Alama 40)

(a) (i) /ch/ Alama 1

(ii) f – Siguna,

v - ghuna

(b) Yule mzembe - kirai nomino

Leo asubuhi - kirai kielezi

Alama 2

(c) Jinsi/namna ($\frac{1}{2}$)

Mahali ($\frac{1}{2}$)

Sehemu ya kitu kizima ($\frac{1}{2}$)

Jumla (alama 4)

(d) Nomino: m.f kucha za simba ni kali

Kitenzi: m.f. kulipokucha nilipiga dua (alama 2)

(e) Maadamu - kwa sababu

m.f kembo hayuko maadamu ni mgonjwa (alama 1)

(f) Kivumishi cha pekee cha kusesitiza - enyewe (alama 1)

(g) “Shughuli yetu itamalizika kesho”, Rukia alimwambia JUma. $4 \times \frac{1}{2} = 2$

(h) Kuongoza - nomino ya kitenzi jina

Mtawala - nomino ya kawaida

Wasomali - nomino ya pekee

Dhiki - nomino adhahania

$$4 \times \frac{1}{2} = 2$$

(i) ji Kiambishi cha urejeshi katika vitenzi – m.f nilijikata

ji Kiambishi cha kuonyesha ukubwa wa nomino m.f jiji $1 \times 2 = 2$

(j) Rudisha atapendwa na wengi - kishazi huru

Ikiwa atashinda leo - kishazi tegemezi

$$1 \times 2 = 2$$

(k) Wewe - kiwakilishi cha nafsi

Yule - kiwakilishi kionyeshi

Mfupi – kiwakilishi cha sifa

Vitatu - kiwakilishi cha idadi

$$4 \times \frac{1}{2} = 2$$

(l) Lia – Lizwa

ia – jia

$$1 \times 2 = 2$$

(n) Ku – kiambishi awali cha kitenzi kamili

$$1 \times 1 = 1$$

(m) Hajakuja kukuona hataondoka kesho

$$1 \times 1 = 1$$

(o) Watatu kwa saba ____

Hadi - wakati

$$1 \times 2 = 2$$

(p) Matumizi ya ritifaa

- kuonyesha neno limefupishwa - Nishapata
- Maneno ya sauti za ving'ong'o - Ng'ombe
- Kuonyesha kuna tarakimu ambayo haijaadikwa K.M '63

$$1 \times 2 = 2$$

(q) Ameomba msamaha kwa kuchelewa

$$2 \times 1 = 2$$

- (r) (i) twa - namna kiigizi
- (ii) baadaye - Kielezi cha wakati

$$1 \times 2 = 2$$

(s) Sitavaa nguo isiyo safi

Alama 2

(t) tibu - Matibabu, tiba, tabibu

Zaa – zao, mzazi, uzazi

$$\frac{1}{2} \times 4 = 2$$

(u) Li-ya

$$1 \times 1 = 1$$

Makosa ya sarufi kuadhibiwa $\frac{1}{2}$ alama kila li napojitokeza

Makosa ya hijai kuadhibiwa hadi $6 \times \frac{1}{2} = 3$

4. ISIMU JAMII (Alama 10)

- mada
- mazingira

- Uhusiano
- Hadhi au cheo cha mtu
- Madhumuni
- Umri
- Tabaka
- Uana au jinsia
- Hali ya mtu
- Njia za mawasiliano

Hoja tano $1 \times 5 = 5$

Maelezo $1 \times 5 = 5$

Jumla alama 10

Makosa ya sarufi yaadhibiwe hadi makosa manne $4 \times \frac{1}{2} = 02$

Makosa ya hijai yaadhibiwe hadi makosa manne $4 \times \frac{1}{2} = 02$